

SUOMEN
ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate
Change Panel

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus – hankkeen julkaisuutilaisuus

2.3.2023 klo 9-11:30

TERVETULOA!

Tänään julkaistut Ilmastopaneelin raportit

SUOMEN
ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate
Change Panel

ILMASTOPOLITIIKAN OIKEUDENMUKAISUUDEN ARVIOINTI

Paula Kivimaa, Milja Heikkinen, Suvi Huttunen, Jouni J. K. Jaakkola, Sirkku Juhola, Suvi Juntunen, Minna Kaljonen, Jukka Käyhkö, Marianne Leino, Tikli Loivaranta, Piia Lundberg, Anu Lähteenmäki-Uutela, Klemetti Näkkälajarvi, Marja Helena Sivonen, Annukka Vainio

Suomen ilmastopaneeli
Raportti 1/2023

SUOMEN
ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate
Change Panel

KANSALAISTEN KOKEMUKSET SUOMEN
ILMASTOPOLITIIKAN OIKEUDENMUKAISUUDESTA

Annukka Vainio, Jukka Käyhkö, Tikli Loivaranta, Piia Lundberg, Oona Honkanen

Suomen ilmastopaneeli
Raportti 2/2023

Raportit saatavilla: <https://www.ilmastopaneeli.fi/ilmastopolitiikan-oikeudenmukaisuus/>

Ohjelma

- 9:00 Tervetulosanat** Ilmastopaneelin puheenjohtaja Markku Ollikainen
- 9:05 Miten ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida?** Paula Kivimaa
- 9:30 Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuskysymyksiä saamelaisten kannalta** Klemetti Näkkäläjärvi & Jouni Jaakkola
- 9:45 Kommenttipuheenvuoro** Johanna Korpi, YM lainsäädäntöjohtaja
- 9:50** Yleisökysymykset
- 10:05 Oikeudenmukaisuuden arviointi sopeutumisen suunnittelussa** Sirkku Juhola
- 10:20** Yleisökysymykset
- 10:35 Kansalaisten näkökulmia ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuteen** Annukka Vainio
- 10:55 Kommenttipuheenvuoro** Emma Merikanto, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä
- 11:05** Yleisökysymykset
- 11:25 Loppusanat** – Paula Kivimaa
- 11:30 Tilaisuus päättyy

Miten ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida?

Paula Kivimaa
Tutkimusprofessori, Syke
Ilmastopaneelin jäsen

Miksi ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta pitäisi arvioida?

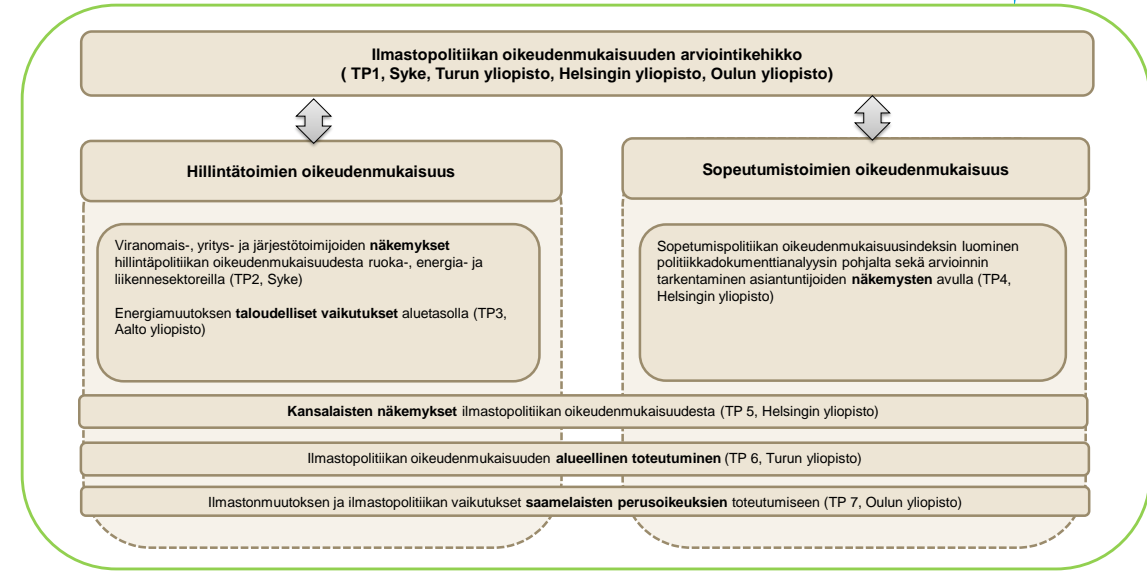
- Uusi ilmastolaki edellyttää
- Ilmastopolitiikka tuottaa paljon hyötyjä, esimerkiksi ylisukupolvisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden parantaminen, uudet elinkeinot ja työt, elinympäristöjen turvaaminen & positiiviset terveysvaikutukset
- Hyödyt ja ilmastopolitiikan haittavaikutukset eivät jakaudu tasaisesti ja eri ihmisillä on erilaiset mahdollisuudet reagoida ja sopeutua
- Tarvitaan siis ilmastosuunnitelmien oikeudenmukaisuusvaikutusten arviointia, joka ottaa huomioon eri ulottuvuudet, skaalat ja aikajänteet – sekä ohjauskeinojen yhteisvaikutukset

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus -hankkeen tavoitteet

- Lisätä ymmärrystä siitä, mitä tarkoitetaan 'oikeudenmukaisuudella' ilmastopolitiikan kontekstissa
 - Kartoittaa myös kansalaisten näkemyksiä
- Tarjota arviointikysymyksiä oikeudenmukaisuusvaikutusten arvioimiseen ilmastopolitiikan suunnitelmien ja toimeenpanon valmistelijoille & toteuttajille
 - Ilmastopolitiikan suunnitteludokumentit (ilmastolain velvoite) & ilmasto- ja energiastrategia ym. keskeiset strategiset linjaukset
 - Vaikutustenarvioijat, ml. konsultit
 - Rahoituksesta päättävät tahot
 - Kunnat & alueet
- Tarkastella erikseen myös saamelaisia koskevia ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuskysymyksiä

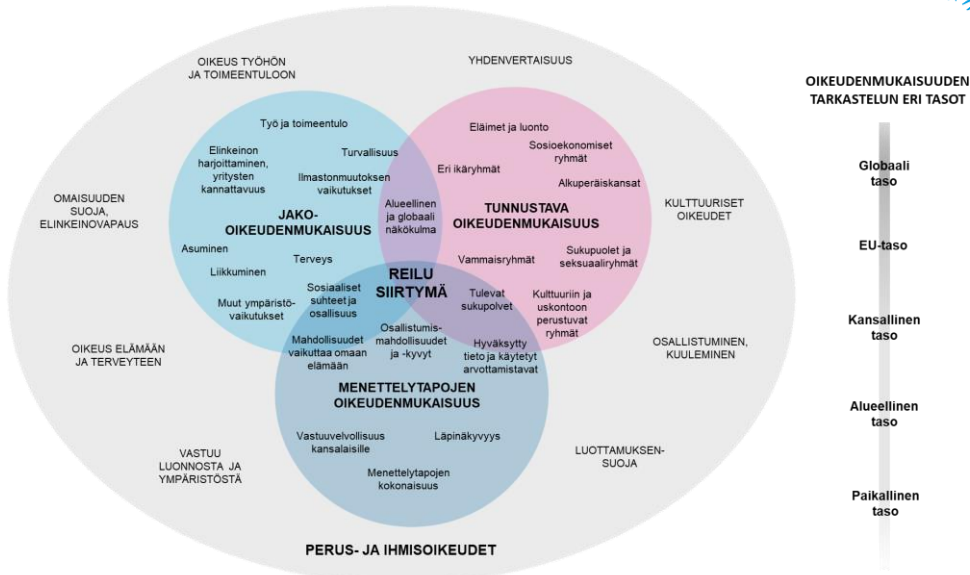
Hankkeen rakenne

Miten ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta pitäisi arvioida?

- Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointi -raportissa esitellään **oikeudenmukaisuusvaikutusten arviointikysymyksiä** ilmastopolitiikan valmistelijoille ja arvioijille.
- **Perus- ja ihmisoikeudet** auttavat hahmottamaan oikeudenmukaisuuden vähimmäistasoa, mutta ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuusvaikutuksia arvioitava myös laajemmin
- Oikeudenmukaisuutta voidaan tarkastella:
 - **Eri ulottuvuuksia hyödyntäen:** jako-oikeudenmukaisuus, tunnustava oikeudenmukaisuus ja menettelytapojen oikeudenmukaisuus
 - Eri aluetasoilla paikallisesta globaaliin
 - Eri aikaskaalat huomioiden
 - Sektorikohtaisesti ja sektorit ylittävästi, politiikkakokonaisuudet huomioiden.

Oikeudenmukaisuuden ulottuvuudet ja tasot

Paula Kivimaa

2.3.2023

9

Jako-oikeudenmukaisuuden arviointi

Arviointikysymys	Apukysymyksiä tausta
JO1: Lisääkö/vähentääkö joidenkin ihmisten toimeentuloa olennaisesti?	Elämisen perustarpeet, tulevien sukupolvien perustarpeet, alueelliset erot, hyvitettävyyt
JO2: Lisääkö/vähentääkö joidenkin ihmisten mahdollisuuksia työhön tai elinkeinon harjoittamiseen?	Elinkeinojen vaarantuminen, vaihtoehtoiset elinkeinon lähteet, alueelliset erot, uudelleen kouluttautumismahdollisuudet
JO3: Lisääkö/vähentääkö joillekin ihmisille aiheutuvia terveyshyötyjä tai -haittoja?	Vaikutukset nykyhetkellä ja tuleviin sukupolviin
JO4: Lisääkö/vähentääkö joillekin alueille tai ihmisille aiheutuvia ympäristövaikutuksia?	Ihmisten elinympäristöt, luonnon tila monimuotoisuus nyt ja tulevaisuudessa, maankäyttö
JO5: Lisääkö/vähentääkö joihinkin ihmisiin, ryhmiin tai alueisiin kohdistuvia muita vaikutuksia Suomessa?	Vaikutusten jakautuminen eri puolille Suomea, maaseudun ja kaupunkien välillä. Liikkumismahdollisuudet ja turvallisuus.
JO6: Lisääkö haittoja/hyötyjä maiden rajat ylittävästi tai globaalisti?	Toimeentulo, ihmisoikeudet, turvallisuus, terveys ja ympäristövaikutukset Suomen ulkopuolella

Paula Kivimaa

2.3.2023

10

Tunnustavan oikeudenmukaisuuden arviointi

Arviointikysymys	Apukysymyksien tausta
TO1: Ovatko ihmiset taustastaan, kulttuuristaan, varallisuudestaan, iästään, asuinpaikastaan, koulutuksestaan tai ammatistaan johtuen erilaisessa asemassa suhteessa vaikutuksiin?	Huomioidaan olemassa olevat epäoikeudenmukaisuudet ja ihmisten erilainen asema suhteessa uusiin politiikkatoimiin Ymmärretään, miten ilmastopoliittiset toimet voivat haastaa olemassa olevia elämäntapoja ja kulttuurisia malleja
TO2: Lisääkö tai vähentääkö haavoittuvuutta?	Uudet tai kasautuvat haavoittuvuudet
TO3: Parantaako/heikentääkö saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä kulttuurin ylläpitämistä ja kehittämistä?	Huomioidaan saamelaiskulttuurin nykytila ja mahdollisuudet ylläpitää ja kehittää kulttuuria tulevaisuudessa Noudatetaan kansainvälistä ihmisoikeuskäytäntöä
TO4: Otetaanko toimeenpanossa ja viestinnässä huomioon erilaiset sosiokulttuuriset lähtökohdat?	Viestintä on monipuolista ja monikielistä
TO5: Onko varmistettu, että toimet eivät syrji ketään esimerkiksi kansalaisuuden, iän, sukupuolen, vammaisuuden tai sairauden takia?	Kytöks perus- ja ihmisoikeuksiin

Paula Kivimaa

2.3.2023

11

Menettelytapojen oikeudenmukaisuuden arviointi

Arviointikysymys	Apukysymyksien tausta
MO1: Onko kansalaisilla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua valmisteluun?	Tiedotus, läpinäkyvyys, kuulemisprosessien kattavuus, jne.
MO2: Onko päätöksenteko valmisteltu tietopohjaisesti?	Miten ja millaista tietoa käytetty, tieteellisen tiedon käyttö, tietoaineiston avoimuus
MO3: Onko kansalaisilla mahdollisuus saattaa päätöksentekijät vastuuseen tehdyistä päätöksistä?	Politiikkatoimien edistymisestä tiedottaminen, muutoksenhakumahdollisuudet
MO4: Onko valmistelussa huomioitu ihmisten ja ihmisryhmien sosiokulttuuriset erot, erilaiset asemat yhteiskunnissa sekä erilaisuudesta johtuvat erityiset tarpeet ja haavoittuvuudet?	Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien osallistaminen tai edustettavuus prosesseissa Alueellinen tasapuolisuus osallistua
MO5: Onko saamelaisten osallisuus turvattu heitä koskevassa ilmastopolitiikan päätöksenteossa?	Ennakkosuostumus, saamelaisten esitykset, tieteellinen tieto
MO6: Miten nuorien ja tulevien sukupolvien näkökulma (nuoret, lapset, vielä syntymättömät) on otettu valmistelussa huomioon	Nuorten ja lasten osallistaminen, kuka edustaa tulevia sukupolvia?

Paula Kivimaa

2.3.2023

12

Tärkeää huomioitavaa

- Oikeudenmukaisuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon politiikkakokonaisuudet
 - Yhteis- ja ristikkäisvaikutukset
- Epäoikeudenmukaisuusvaikutuksia voidaan hyvittää
 - Sääntely ja voimakkaammat politiikkatoimet ovat tärkeä osa ilmastopolitiikkaa, ja pelkästään oikeudenmukaisempina nähdyt pehmeät keinot eivät riitä
 - Hyvittävät keinot eivät keskity pelkästään rahalliseen kompensaatioon vaan niiden pitäisi tukea murroksessa
- Arvovalinnat ovat välttämättömiä
 - Päätösten tietopohjaisuus, eettisyys ja avoimuus tärkeitä
- Oikein suunnattu koulutus ja viestintä edistää oikeudenmukaisuutta
 - Muutoskyvykkyyksien tukeminen
 - Väärinymmärrysten korjaaminen
 - Moninaista viestintää erilaisiin sosiokulttuurisiin konteksteihin

Politiikkasuositukset (1)

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointia tulee kehittää

- Arviointi parantaa tietoperusteista päätöksentekoa ja luo mahdollisuuksia ristiriitojen ratkomiselle.
- Oikeudenmukaisuusvaikutuksia arvioitava kattavasti, ettei tuoteta uusia merkittäviä epäoikeudenmukaisuuksia, ilman, että niitä hyvitetään tai lievitetään.
 - Parhaimmillaan voidaan korjata nykyisiä epäoikeudenmukaisuuksia.
- Ilmastopolitiikka yksin ei pysty ratkaisemaan kaikkia oikeudenmukaisuuskysymyksiä - politiikkakokonaisuuksien vaikutukset keskeisiä.
- Edellyttää vaikutusten tarkastelua eri aluetasoilla paikallisesta globaaliin. Myös vaikutusten aikaskaalat syytä huomioida.
- Tarvitaan sekä sektorikohtaista että sektorit ylittävää tarkastelua.
- Oikeudenmukaisuusvaikutuksia tulee seurata, ja niistä tulee viestiä saavutettavasti.
 - Esimerkiksi ilmastovuosikertomus ja kuntien toimintakertomukset tarjoavat välineitä tähän.

Politiikkasuositukset (2)

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arvioinnin pohjattava perus- ja ihmisoikeuksiin

- Ilmastopolitiikkaa tarvitaan globaalin ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi. Epäonnistuminen ilmastomuutoksen hillinnässä ja sopeutumisessa tuottaa epäoikeudenmukaisuutta.
- Perus- ja ihmisoikeudet auttavat hahmottamaan oikeudenmukaisuuden vähimmäistasoa. Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuusvaikutuksia tulee arvioida kuitenkin laajemmin.
- Alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen tukee ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta ja ilmastopolitiikan tietopohjaa.
 - Suomessa ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuusarvioinnissa tulee arvioida ja seurata politiikkatoimien vaikutuksia saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen sekä kulttuuriin.

Politiikkasuositukset (3)

Oikeudenmukaisuuden kolme ulottuvuutta avuksi ilmastopolitiikan arviointiin

- Jako-, tunnustavaan sekä menettelytapojen oikeudenmukaisuuteen pohjautuvat arviointikysymykset avuksi.
- Jako-oikeudenmukaisuusvaikutusten arvioinnissa huomiota tulee kiinnittää taloudellisten vaikutusten ohella esimerkiksi terveys- ja ympäristövaikutusten jakautumiseen.
- Hyväntävien keinojen käyttöä tulee harkita - kuitenkin niin, että ilmastopolitiikan ohjausvaikutus säilyy.
- Erilaisten sosiokulttuuristen taustojen ja haavoittuvuuksien merkitys ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuteen tulee tunnistaa ja ottaa huomioon nykyistä paremmin.
 - Edellyttää tunnustavan oikeudenmukaisuuden arviointikysymysten hyödyntämistä
- Menettelytapojen oikeudenmukaisuutta edistetään tunnistamalla osallistumisen rajoitteita, ja miten niitä voitaisiin purkaa.
 - Menettelytapojen oikeudenmukaisuusvaikutuksia tulisi arvioida jo, kun ilmastosuunnitelman laatimista suunnitellaan.
 - Erityisesti saamelaisten, lasten, ja nuorten äänien kuulumisesta tulee huolehtia päätöksenteossa.

Politiikkasuositukset (4)

Oikeudenmukaisuuden kolme ulottuvuutta avuksi ilmastopolitiikan arviointiin

- Tunnustavaan ja menettelytapojen oikeudenmukaisuuteen kytkeytyen, tulee myös tarkastella viestinnän saavutettavuutta eri sosiokulttuurisista taustoista tuleville ryhmille.
 - Oikein kohdennettu viestintä parantaa ihmisten muutoskyvykkyyttä.

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuskysymyksiä Suomen saamelaisten kannalta

Jouni Jaakkola, Suomen ilmastopaneeli & CERH
Klemetti Näkkäläjärvi, CERH

Lähtökohdat

Saamelaiset kohtaavat ilmastonmuutoksen haittavaikutukset monella tasolla, mikä on huomioitava ilmastopolitiikassa:

- 1) Arktinen alue lämpenee muuta maailmaa nopeammin. Saamelaisten elinkeinot ja kulttuuri ovat kehittyneet arktisissa olosuhteissa. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen voidaan nähdä saamelaisille kulttuurisena muutosprosessina
- 2) Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen tähtäävät keinot: tuuli- ja vesivoima, välillisesti uudet kaivokset sekä ympäristöressurssien siirtäminen pois saamelaisyhteisön käytöstä vaikuttavat suoraan saamelaiskulttuurin elinkelpoisuuteen.
- 3) Historiallinen perintö. Saamelaiskulttuuri ja -kielet ovat uhanalaisia valtioiden assimilaatioprosessien vuoksi, ja saamelaiskulttuurin mahdollisuudet sopeutua ilmastonmuutokseen kulttuurisesti kestäväällä tavalla ovat uhattuina.
- 4) Oikeudellinen asema ja resurssit. Saamelaisyhteisöjen mahdollisuudet osallistua ilmastopolitiikkaan ja luoda omaa, vaikuttavaa saamelaiskulttuuriin perustuvaa ilmastopolitiikkaa

Klemetti Näkkäljärvi & Jouni Jaakkola

2.3.2023

19

Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus & saamelaiset

- Saamelaisille oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida siten, miten perustuslain velvoite turvata saamelaisten oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin toteutuu ilmastopolitiikassa.
- Keskeinen kysymys on, miten voidaan huolehtia saamelaiskulttuurin osalta, että heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ilmastonmuutoksen sopeutumisessa ja ilmastonmuutoksen hillinnässä, ja miten eri oikeuskäsityksiä punnitaan,
- Alkuperäiskansoille ilmastotoimilla ja ilmastopolitiikalla on erityisesti sosiokulttuurista vaikutusta.
 - Voidaankin puhua sosiokulttuurisesta ilmasto-oikeudenmukaisuudesta tuoden esille niin ilmastotoimien laajemmat yhteiskunnalliset, kielelliset ja kulttuuriset vaikutukset (esim. perinteiseen tietoon) kuin perinteiset ympäristöön, ruuantuotantoon, rakentamiseen, talouteen ja energiantuotantoon ja käyttöön kohdistuvat vaikutukset sekä erilaiset oikeudenmukaisuuden käsitykset.
- Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuteen liittyy olennaisesti kysymykset taakanjaosta ja hyötyjen jaosta, eli mitkä tahot kantavat suurimman taakanjaon ilmastoimissa, miksi ja miten taakkaa voidaan hillitä ja kompensoida.

Klemetti Näkkäljärvi & Jouni Jaakkola

2.3.2023

20

Oikeustapauksia ilmasto-oikeudenmukaisuudesta

- Norjan korkein oikeus ratkaisi 2021 porosaamelaisyhteisöjen valitukset Fosen Vind 150 yksikön tuulivoimalapuistosta Trondheimin lähellä. Korkein oikeus ratkaisi, että tuulivoimarakentaminen rikki saamelaisten kulttuurisia oikeuksia, erityisesti poronhoito-oikeuksia, jotka on taattu kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa. Yhtiö tuomittiin noin puolen miljoonan euron vahingonkorvauksiin.
 - Tällä hetkellä osapuolet selvittävät, miten haittoja voidaan pienentää ja kompensoida ja miten ratkaisu huomioidaan hallinnossa ja lainsäädännössä. Fosen Vind eikä Norjan valtio ole halukkaita purkamaan tuulivoimayksiköjä, poronhoitajat puolestaan haluavat ainakin osan purettavaksi. Poronhoitajat ovat tyytymättömiä prosessin hitauteen.
- YK:n ihmisoikeuskomitea päätti vuonna 2022 kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa koskevasta yksilövalituksesta, että Australia ei ole onnistunut suojelemaan Torresinsalmen saarten alkuperäiskansayhteisöä ilmastonmuutoksen haitallisilta vaikutuksilta ja on näin ollen rikkonut kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta ja alkuperäiskansayhteisön oikeutta nauttia kulttuuristaan ilman "mielivaltaista puuttumista" heidän yksityiselämäänsä, perheeseensä ja kotiinsa (yleissopimuksen 17 ja 26 artikla). Valtio veloitettiin kompensoimaan valittajilla heidän kokemaansa haitta
 - Komitea päätti, että yleissopimuksen nojalla tarvitaan merkittäviä ja nopeita kansallisia ja kansainvälisiä toimia ilmastonmuutoksen vaikutusten lieventämiseksi, sillä muutoin se voi loukata oikeutta elämään.

Oikeustapausten merkitys

Ratkaisuilla voidaan tulkita olevan kolme pääviestiä ilmasto-oikeudenmukaisuuden toteutumiselle:

- Alkuperäiskansoilla on oikeus suojeluun ilmastonmuutosta vastaan, ja nykyiset ihmisoikeusvälineet tarjoavat oikeudellista suojaa ilmastonmuutoksen kielteisiä vaikutuksia vastaan.
- Valtiot, jotka eivät suojele lainkäyttövaltaansa kuuluvia henkilöitä ilmastonmuutoksen haitallisilta vaikutuksilta, saattavat loukata heidän ihmisoikeuksiaan kansainvälisen oikeuden nojalla.
- Alkuperäiskansojen yksilöt ja yhteisöt voivat laajemmin vaatia ihmis- ja kulttuuri-oikeuksiensa toteutumista ilmastonmuutokseen sopeutumis- ja hillitsemistyössä kansallisesti ja kansainvälisesti ja nostaa oikeustapauksia kansallisesti ja tehdä ihmisoikeusvalituksia.

Keskeiset arviointikysymykset saamelaisten kannalta

Jako-oikeudenmukaisuus	Tunnustava oikeudenmukaisuus	Menettelytapojen oikeudenmukaisuus
JO1: Lisääkö/vähentääkö joidenkin ihmisten toimeentuloa (olennaisesti)?	TO1: Ovato ihmiset taustastaan, kulttuuristaan, varallisuudestaan, iästään, asuinpaikastaan, koulutuksestaan tai ammatistaan johtuen erilaisessa asemassa suhteessa vaikutuksiin?	MO1: Onko kansalaisilla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua valmisteluun?
JO2: Lisääkö/vähentääkö joidenkin ihmisten mahdollisuuksia työhön tai elinkeinon harjoittamiseen?	TO2: Lisääkö tai vähentääkö haavoittuvuutta?	MO2: Onko päätöksenteko valmisteltu tietopohjaisesti?
JO3: Lisääkö/vähentääkö joillekin ihmisille aiheuttuvia terveyshyötyjä tai –haittoja?	TO3: Parantaako/heikentääkö saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä kulttuurin ylläpitämistä ja kehittämistä?	MO3: Onko kansalaisilla mahdollisuus saattaa päätöksentekijät vastuuseen tehdyistä päätöksistä?
JO4: Lisääkö/vähentääkö joillekin alueille tai ihmisille aiheuttuvia ympäristövaikutuksia?	TO4: Otetaanko toimeenpanossa ja viestinnässä huomioon erilaiset sosiokulttuuriset lähtökohdat?	MO4: Onko valmistelussa huomioitu ihmisten ja ihmisryhmien sosiokulttuuriset erot, erilaiset asemat yhteiskunnissa sekä erilaisuudesta johtuvat erityiset tarpeet ja haavoittuvuudet?
JO5: Lisääkö/vähentääkö joihinkin ihmisiin, ryhmiin tai alueisiin kohdistuvia muita vaikutuksia Suomessa?	TO5: Onko varmistettu, että toimet eivät syrji ketään esimerkiksi kansalaisuuden, iän, sukupuolen, vammaisuuden tai sairauden takia?	MO5: Onko saamelaisten osallisuus turvattu heitä koskevassa ilmastopolitiikan päätöksenteossa?
JO6: Lisääkö haittoja/hyötyjä maiden rajat ylittävästi ja globaalisti?		MO6: Miten nuorien ja tulevien sukupolvien näkökulma (nuoret, lapset, vielä syntymättömät) on otettu valmistelussa huomioon?

Klemetti Näkkäljärvi & Jouni Jaakkola

2.3.2023

23

Arviointikysymykset

- Arviointikysymykset on tarkoitettu arvioitaessa ilmastopolitiikan vaikutuksia jo valmisteluvaiheessa, luoden edellytyksiä oikeudenmukaiselle ilmastopolitiikalle.
- Suoraan saamelaiskulttuuria käsittelevien arviointikysymysten lisäksi osa kysymyksistä on horisontaalista, joiden arvioinnin yhteydessä voidaan arvioida ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuutta saamelaisten oikeuksien kannalta (esim. vaikutukset elinkeinoihin).
- Oikeudenmukaisuuden arviointikriteeristö muodostuu perustuslain, kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja –elinten ratkaisujen perusteella ottaen huomioon muut kumulatiiviset vaikutukset saamelaiskulttuurille
- Arviointikysymykset edellyttävät riittävää tietopohjaa, jota tuottaisi mm. saamelainen ilmastoneuvosto.

Klemetti Näkkäljärvi & Jouni Jaakkola

2.3.2023

24

Saamelainen ilmastoneuvosto

- Saamelainen ilmastoneuvosto on perustettu uudessa ilmastolaissa, perustuen SAAMI- saamelaisten sopeutuminen ilmastonmuutokseen - hankkeen esityksiin, joita saamelaisyhteisö on tukenut.
- Saamelainen ilmastoneuvosto voi ratkaista ilmastopoliittian oikeudenmukaisuuskysymyksiä saamelaisten kannalta ja tuottaa tietoa ilmastopoliittian tueksi.
- Ilmastoneuvosto voi toimia kansainvälisenä esimerkkinä ilmasto-oikeudenmukaisuuden kehittämiseksi alkuperäiskansojen kannalta ja on mahdollisuus ehkäistä ristiriitoja.
- Ilmastoneuvostolle asetettujen tehtävien ja odotusten saavuttaminen edellyttää riittävää resursointia toimintaan.

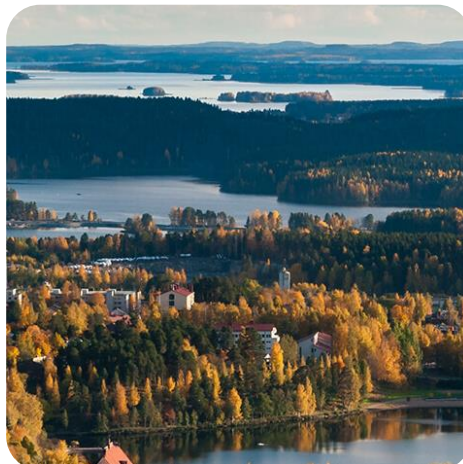

Oikeudenmukaisuus ja ilmastonmuutokseen
sopeutuminen

Sirkku Juhola, Milja Heikkinen

Taustaa

- Ilmastonmuutoksen vaikutukset, sopeutumistoimet ja niiden hyödyt ja kustannukset tulevat jakautumaan yhteiskunnassa
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisen eteneminen käytännön tasolla lisää tarvetta tarkastella oikeudenmukaisuuteen liittyviä näkökulmia

Sirku Juhola

2.3.2023

Tavoitteet

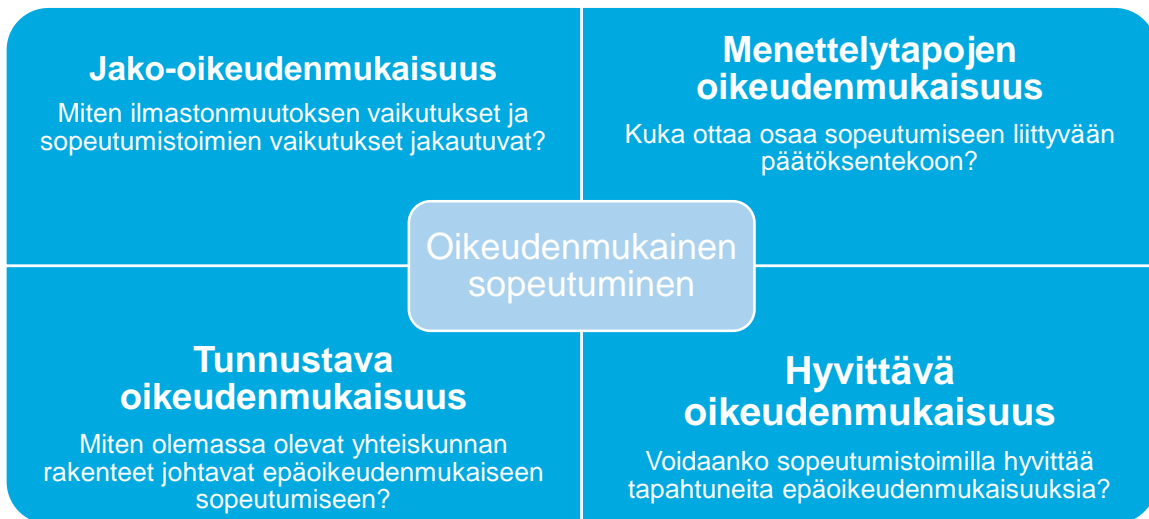
- Kehitimme menetelmää oikeudenmukaisuusnäkökulman huomioimisen ennakoivaan arviointiin
- Erilaisia ennakoivan arvioimisen tapoja on kehitetty liittyen esimerkiksi ilmastopolitiikan uskottavuuteen, transformatiivisuuteen ja yleiseen sopeutumispolitiikan edistymiseen
- Suunnitelmien ja strategioiden analysoiminen auttaa ymmärtämään, mitä näkökulmia virallisessa suunnitteluprosessissa huomioidaan ja mitä ei
 - Mutta ei korvaa toteutuneen sopeutumispolitiikan empiiristä arviointia

Sirku Juhola

2.3.2023

28

Viitekehys

Sirku Juhola

2.3.2023

29

Oikeudenmukaisuusindeksi

- Kehitimme sopeutumis suunnitelmien arviointiin indeksin
- Koostuu 16 indikaattorista, jotka jakautuvat neljään oikeudenmukaisuuden osa-alueeseen
- Analysoimme Suomesta suunnitelman ”Kansallinen ilmastonmuutoksen sopeutumis suunnitelma 2022” (2014) sekä kaupunkitaso n esimerkkinä Helsingin ilmastonmuutoksen sopeutumisen linjaukset 2019–2025 (2019)
- Vertailutapauksina käytimme dokumentteja länsimaisista kaupunki-maapareista: Tukholma/Ruotsi, Lontoo/Englanti, Vancouver/Kanada
- Jokaisen dokumentin koodasi kaksi eri henkilöä
 - Tarvittaessa indikaattoreita muokattiin ja analyysi toistettiin

Sirku Juhola

2.3.2023

30

Oikeudenmukaisuusindeksi

Tunnustava oikeudenmukaisuus	Jako-oikeudenmukaisuus	Menettelytapojen oikeudenmukaisuus	Hyvittävä oikeudenmukaisuus
1.1. Suunnitelmassa huomioidaan, että yhteiskunnassa eri ryhmillä on erilaisia sopeutumistarpeita	2.1. Riskikartoitus tai -arvio on tehty	3.1. Suunnitelmassa kerrotaan, kuka on osallistunut suunnitteluprosessiin	4.1. Suunnitelmassa huomioidaan tarve kompensoida erilaisia ilmastomuutoksen vaikutuksia
1.2. Suunnitelmassa huomioidaan olemassa olevien yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutus siihen, miten haavoittuvat ryhmät sopeutuvat ilmastomuutokseen	2.2. Haavoittuvuusarvio on tehty ja on olemassa menettelytapa haavoittuvien ryhmien tunnistamiseksi	3.2. Suunnitteluprosessin eri vaiheista on ollut eri toimijoiden osallistamista	4.2. Suunnitelmassa on toimenpiteitä mahdollisen haittasopeutumisen kompensoimiseksi
1.3. Suunnitelmassa huomioidaan, että sopeutuminen on osa perusoikeuksien turvaamista	2.3. On olemassa menettelytapa sen arvioimiseksi, kuka sopeutumisesta hyötyy	3.3. Suunnitelmassa on jaettu sopeutumiseen liittyvät vastuut	4.3. Sopetusresurssien epätasainen jakautuminen kompensoidaan resurssien uudelleenjaon avulla
	2.4. On olemassa menettelytapa sen arvioimiseksi, miten sopeutumisen kustannukset jakautuvat	3.4. Suunnitelmassa kerrotaan, miten osallistuminen jatkuu toteutusvaiheessa	
	2.5. Suunnitelmassa tunnustetaan mahdollisuus sopeutumistoimien negatiivisiin vaikutuksiin (haittasopeutuminen)	3.5. Suunnitelmassa kerrotaan, miten sitä päivitetään ja sen toteutumista arvioidaan	

Sirku Juhola

2.3.2023

31

Tuloksia

S. Juhola et al.

Environmental Science and Policy 136 (2022) 609–619

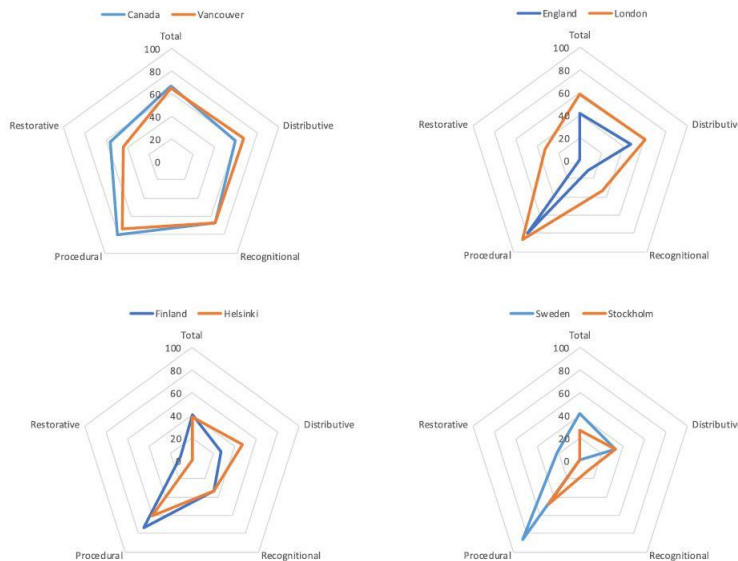

Fig. 1. National and city level scores.

Sirku Juhola

2.3.2023

32

Tuloksista

- Suomen ja Helsingin parhaat tulokset menettelytapojen oikeudenmukaisuudesta, heikoimmat tunnustavasta ja hyvittävästä oikeudenmukaisuudesta
 - Tämä oli linjassa verrokkitapauksista saatujen tulosten kanssa
- Tunnustavan oikeudenmukaisuuden heikko huomioiminen voi olla ongelmallista, koska tunnustava oikeudenmukaisuus muodostaa pohjan muille oikeudenmukaisuuden osa-alueille
 - Jos eri ryhmien tilannetta ja tarpeita ei ymmärretä, on vaikea huolehtia, että jako-, menettelytapojen- tai hyvittävä oikeudenmukaisuus toteutuu.
 - Tunnustavan oikeudenmukaisuuden parempi huomioiminen saattaa vaatia muutoksia suunnittelun prosesseissa
 - Esim. Kanada voisi tarjota kiinnostavia esimerkkejä vaihtoehtoisista toimintatavoista

SUOMEN
ILMASTOPANEELI
The Finnish Climate
Change Panel

Kansalaisten kokemukset ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta

Annukka Vainio
Apulaisprofessori,
Helsingin yliopisto
Ilmastopaneelin jäsen

Jukka Käyhkö
Professori,
Turun yliopisto,
Ilmastopaneelin jäsen

Tikli Loivaranta
Projektitutkija,
Turun yliopisto

Piia Lundberg
Tutkijatohtori,
Helsingin yliopisto

Oona Honkanen
Graduntekijä,
Turun yliopisto

Kyselyn tausta

- Tavoitteena selvittää kansalaisten kokemuksia ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuudesta
 - Alueellinen näkökulma
 - Ilmastopolitiikan kannalta haavoittuvuutta lisäävien tekijöiden näkökulma
- Pääpaino hillintätoimissa

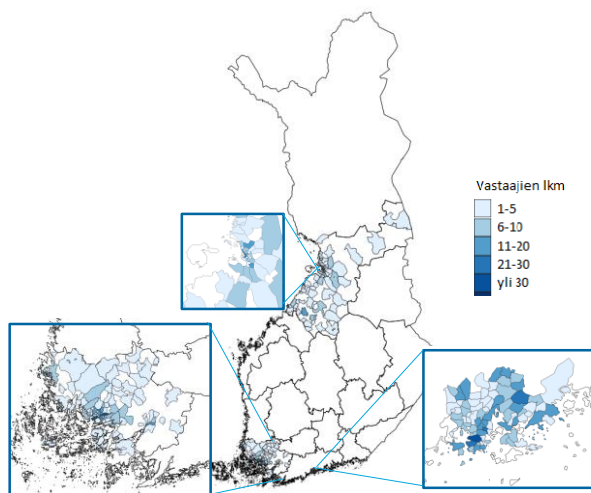
Annukka Vainio

35

Vastaajien sosiodemografinen jakauma (n=1487)

muuttuja	luokitus	%
Alue	Helsinki	45,0
	Varsinais-Suomi	30,0
	Pohjois-Pohjanmaa	25,0
Ikä vuosina	Alle 25	15,5
	26 - 40	32,1
	41 - 55	26,2
	56 - 70	22,2
	Yli 70	4,0
Sukupuoli	nainen	53,3
	mies	46,2
	muu	0,5
Asuinseutu	tiheään rakennettu kaupunki	70,6
	esikaupunki	12,4
	taajama maaseudulla	12,2
	harvaan asuttu alue	4,8

Annukka Vainio

36

Mitä on koettu oikeudenmukaisuus?

- Ei tule tarkastella toteutuneen oikeudenmukaisuuden indikaattorina...
 - Kokemukset ainakin jossain määrin tilanne- arvo- ja kulttuurisidonnaisia
- ... mutta ei ole myöskään täysin subjektiivista
 - Maailmassa on laajalti tunnustettuja kriteerejä joiden mukaan oikeudenmukaisuutta voidaan arvioida
- Koettu ilmastopoliitiikan oikeudenmukaisuus indikoi
 - missä määrin henkilö kokee päätöksenteon, päätöksentekijöiden ja päätösten arvojen olevan samankaltaisia omien arvojensa kanssa
 - missä määrin kansalaisilla mahdollisuuksia, tietoa ja taitoja osallistua ja vaikuttaa
 - missä määrin hän kokee osallistumisensa vaikuttaneen poliittisiin päätöksiin.

TULOKSET

Ilmastopoliitikka koetaan oikeudenmukaisuudeltaan keskinertaiseksi

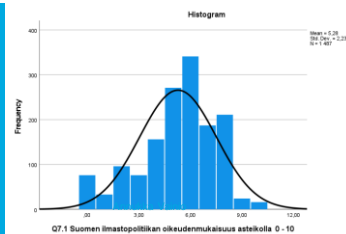
OSA 7. OIKEUDENMUKAISUUS

7.1 Kuinka oikeudenmukaiseksi tai epäoikeudenmukaiseksi koet Suomen ilmastopoliitikan? Aseta liukukytkin mielipidettäsi parhaiten kuvaavaan kohtaan.

7.2 Voit halutessasi perustella vastaustasi muutamalla sanalla.

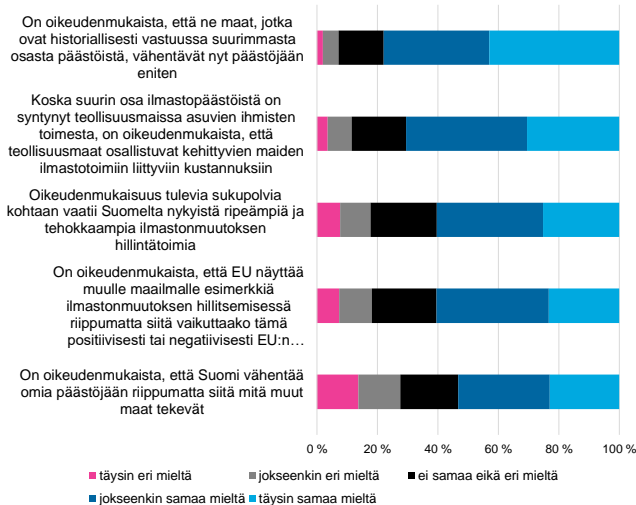
Epäoikeudenmukaisuuden kokemuksen perusteet vaihtelevat laajasti: ilmastopoliitikkaa tehdään liikaa tai liian vähän

Ilmastopoliitikan oikeudenmukaisuusperiaatteet hyväksytään

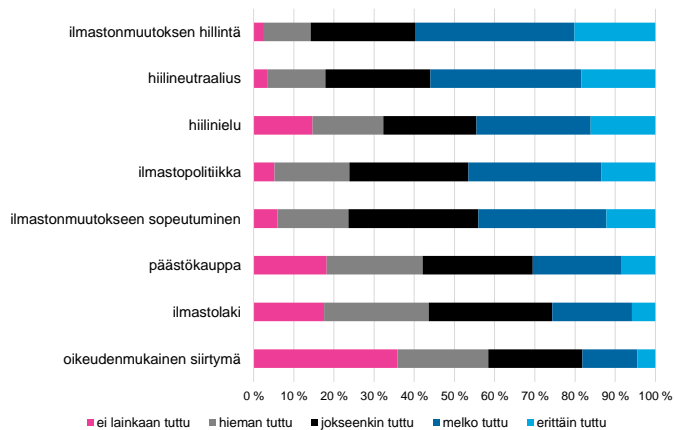
- Enemmistö koki, että hillintätoimien aiheuttamaa eriarvoistumista on reilua vähentää
 - Epäoikeudenmukaisuuden kokemus oli yleisintä väittämässä, joissa viitattiin hillintätoimien myötä lisääntyviin kotitalouksien kustannuksiin.
- Enemmistö koki, että eri ryhmien ja äänettömien tahojen (eläinten, luonnon, tulevien sukupolvien) erityistarpeet tulee ottaa huomioon
 - näiden väittämien kanssa eri mieltä hieman yli viidesosa.

Kansalaisten ymmärrys ilmastopoliitikasta

- Ilmastopoliitiikan ymmärrystä mitattiin kolmella eri tavalla
 - tietomittari, käsitteiden koettu tuttuus, ilmastopoliittikatoimien kuvailu omin sanoin
- Kansalaisten tietämys melko heikkoa
 - Noin neljäsosalla selkeitä tietoa/ väärinymmärryksiä
- Ilmastopoliitikkaan liittyvät käsitteet eivät kovin tuttuja

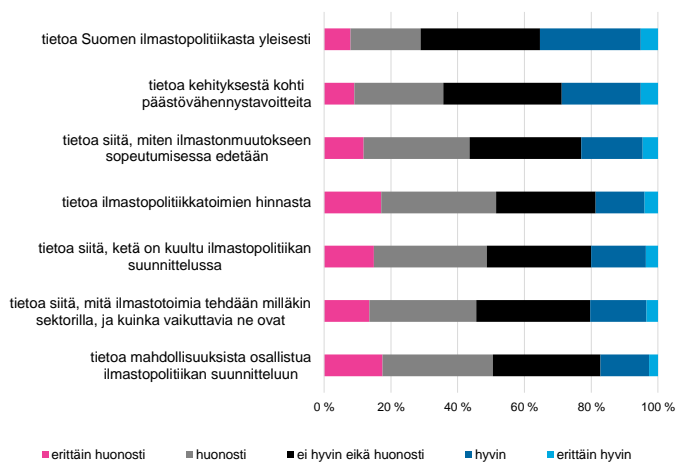
Annukka Vainio

41

Kokemukset ilmastopoliittisen tiedon saatavuudesta

- Näkemykset ilmastopoliitikkaa koskevan tiedon saatavuudesta olivat vaatimattomia.
- Noin puolet koki että tietoa oli huonosti saatavilla.
- Hieman yli kolmasosan mielestä tietoa hyvin saatavilla.

Annukka Vainio

42

Ilmastopoliikkaan osallistuminen, koetut osallistumismahdollisuudet

- Vain 61% vastaajista oli osallistunut ilmastopoliikkaan.
 - Suosituimpia tapoja vaaleissa äänestämisen, ilmastopoliikka-aiheiseen kyselyyn vastaaminen ja kansalaisadressin tai –vetoituksen allekirjoittaminen
- Osallistumattomuutta perusteltiin motivaation puutteella, tietämättömyydellä ilmastopoliikasta ja osallistumismahdollisuuksista sekä poliittisen luottamuksen puutteella.
- Osallistumisaktiivisuudessa alueellisia eroja
 - Pohjoispuhjalaisista osallistunut harvempi kuin varsinaissuomalaisista tai helsinkiläisistä

Alueellisia ja ryhmien välisiä eroja

Alueellisia ja ryhmien välisiä eroja: hillintätoimet

- Helsinkiläiset, nuoret, paremmin toimeentulevat ja muut kuin harvaan asutulla alueella asuvat kokivat hillintätoimilla olevan myönteisiä vaikutuksia, kuten työllisyyden ja hyvinvoinnin lisääntymistä.
- Harvaan asutulla alueella asuvat kokivat kaupunkilaisia enemmän hillintätoimilla olevan kielteisiä vaikutuksia.
 - alueellisen ja ihmisryhmien välisen epätasa-arvon lisääntyminen

Alueellisia ja ryhmien välisiä eroja: oikeudenmukaisuuden kokemus ja tietämys

- Helsinkiläiset ja kaupungeissa asuvat kokivat ilmastopolitiikan muita oikeudenmukaisemmaksi.
- Korkeasti koulutetut, hyvätuloiset, naiset, nuoret ja poliittisesti vasemmalle sijoittuvia puolueita kannattavat vastaajat kokivat ilmastopolitiikan muita oikeudenmukaisempaan.
- Helsingissä asuvien tietämys ilmastopolitiikasta muita vastaajia parempi.

Alueellisia ja ryhmien välisiä eroja: ilmastopolitiikkaan osallistuminen

- Helsinkiläiset osallistuneet ilmastopolitiikkaan aktiivisemmin kuin muiden tutkimusalueiden vastaajat.
- Helsinkiläiset vastaajat kokivat muita useammin, että heillä on mahdollisuuksia osallistua ja että heidän osallistumisellaan on vaikutusta
- Korkeasti koulutetut kokevat osallistumismahdollisuutensa muita paremmiksi.

Johtopäätökset

- Selvä enemmistö tukee nykyistä ripeämpiä ilmastotoimia
- Enemmistö pitää eriarvoistumisen välttämistä ja saastuttaja maksaa -periaatteita oikeudenmukaisina periaatteina
- Nykyinen ilmastopolitiikka koettiin keskinkertaisen oikeudenmukaiseksi
 - Vastauksissa hajontaa, kokemukseen vaikuttavat monet taustatekijät (asuinpaikka, ikä, sukupuoli, koulutustausta, tietämys ilmastopolitiikasta)
- Useat ilmastopolitiikkaan liittyvät käsitteet kuten oikeudenmukainen siirtymä eivät olleet vastaajille kovin tuttuja
- Vain hieman yli puolet on osallistunut ilmastopolitiikkaan, ja osallistumisen vaikutus koettiin rajalliseksi
- Noin puolet koki, että tietoa ilmastopolitiikasta sekä osallistumismahdollisuuksista on melko huonosti saatavilla.

Tulosten tulkinnessa huomioitavia seikkoja

- Kysely edustaa kolmen alueen aikuisväestöä iän, sukupuolen ja asuinseudun suhteen Suomessa.
 - Tavoitteena ei ollut kattaa koko maan väestöä, vaan tavoittaa alueellista vaihtelua maakuntatasolla.
- Kysely tehtiin kesäkuussa 2022, jolloin bensiinin hinta oli ennätyskallisen korkealla ja Euroopan energia- ja turvallisuuspoliittinen tilanne oli muuttunut nopeasti. Toisaalta inflaatio ja kohonneet sähkön hinnat eivät olleet vielä ehtineet suuressa määrin vaikuttaa kotitalouksien kustannuksiin.
- Vaikka pyrimme tavoittamaan myös äidinkieleltään muita kuin suomenkielisiä kyselyvastaajia, jäi heidän osuutensa arvioitua pienemmäksi aineistossa.

Kiitos!

info@ilmastopaneeli.fi
www.ilmastopaneeli.fi

 @ilmastopaneeli1

